Backsilja i Skåne

Charlotte Wigermo

Fig. 1. Ett rikt bestånd av backsilja. Foto: Åke Svensson.

Det är en angenäm upplevelse att inventera backsilja *Peucedanum oreoselinum* en fin högsommardag. De högresta blomstjälkarna med sina stora vita korgar lyser i backarna. Backsilja trivs speciellt på de sandiga torrängarna längs Skånes sydkust från Nybrostrand och österut. Där växer den gärna i slänterna på kullarna. Ibland ses den tillsammans och blandat med sin mindre släkting bockrot *Pimpinella saxifraga*, men de är lätta att skilja åt både på blad och blomkorgar.

Kännetecken

Backsilja är en flerårig växt i familjen flockblommiga *Apiacaea*. Den blir upp emot en meter hög och har en aromatisk doft. Backsilja blommar under högsommaren med vita blommor som sitter i tämligen plana flockar med kala flockstrålar. Kronbladen är 1 mm långa och vita. Frukterna är 4–6 mm långa, plattade, bruna med gulaktiga huvudåsar och breda sidoåsar.

Bladen är breda och tre gånger parbladiga, med finflikiga småblad som har ganska små och breda, hopträngda bladflikar. Bladen har en särpräglad byggnad med sicksackformigt utgående småbladskaft och bladflikar. Stjälken är rund och fint fårad och vanligen svagt rödbrun**.**

Utbredning

Backsilja förekommer i östra och sydöstra Skåne. Den är även känd från en lokal i östra Blekinge samt från ett fyrtiotal lokaler på Öland. I övriga Norden finns den bara på Bornholm, men tidigare fanns den även på Mön i Danmark. Backsilja förekommer endast i Europa, främst i de centrala, östra och södra delarna.

Första fynduppgift är från Skåne, mellan Jordberga och Hafgård, och publicerades av Leche år 1744 (Nordstedt 1920).

Fig. 2 & 3. Backsilja. Foton: Åke Svensson.

Biotop

Backsilja växer oftast i stäppartade torrängar på kalkrika, gärna sydvända slänter men även på ängsbackar och vägkanter. De lokaler som har de största förekomsterna i Skåne finns utmed sydkusten i betade torrängar strax innanför havsstranden. Den förekommer dessutom ofta i skogsbryn i lätt betade områden.

På Öland hittar man backsilja på torra, sandiga betesmarker, i trädesåkrar och vägkanter (3). Blekinges enda lokal utgörs av en vägkant utmed en sträcka av ca 100 m (5).

Backsilja tillhör hotkategorin EN, Starkt hotad, enligt *Rödlistade arter i Sverige 2015*, Artdatabanken.

Hot

Backsilja är en utpräglad ljusväxt med liten konkurrenskraft. Igenväxning när bete upphör är det främsta hotet. Den kan till en början gynnas av upphört bete men går tillbaka vid kraftigare igenväxning. Även alltför hårt bete t.ex. av får är förödande. Gödsling av betesmarker är negativt för arten. På vägkantslokalerna är en alltför tidig slåtter ett hot.

Etymologi

Artnamnet *oreoselinum* kommer av grekiskans *oros* (berg) och *selinon* (selleri) och betyder bergsselleri, namnet syftar på den aromatiska doften som påminner om selleri (*Apium graveolens*). Enligt Retzius (1806) skall bladen kunna användas till te.

> *”Man berömmer bladen af denna ört til Thee, och några wilja anse den för et af de bästa man kan bruka i stället för Ostindiskt Thee.”*
> Ur *Försök til en Flora Oeconomica Sveciæ* av A. J Retzius (1806.

Status vid förra inventeringen av Skånes Flora

Enligt Weimarcks flora från 1985 kan man se att backsilja hittades på ca 120 lokaler medan det var 11 lokaler där den inte återfanns jämfört med den första planmässigt upplagda inventeringen av Skånes Flora 1923. De lokaler där arten inte återfanns var mestadels i mellersta och sydvästra Skåne. I östra och sydöstra Skåne verkar backsilja att ha hållit sig kvar under 1900-talet.

Nuvarande status i Skåne

Hur ser det ut nu då? När vi startade eftersökningen under 2014 fanns det 84 lokaler inlagda i floravärkteriet. Lokalerna baserades på de lokaler man hittat under inventeringen av Skånes Flora 1989–2005. Skillnaden mot förra inventeringens siffror beror troligen till största delen på att en del av de gamla lokalerna är sammanslagna men även att man inte hittade backsilja på alla de gamla lokalerna. En del lokaler besöktes säkert inte heller då de inte låg i de rutor som inventerades i Projekt Skånes Flora eller då en ruta hade flera lokaler.

Definitionen på en lokal har också förändrats. De gamla lokalerna var ofta på endast en RUBIN-koordinat, dvs. efter hundra meter blev det en ny lokal.

I floravärkteriet är en lokal definierad som ett sammanhängande område med likartad biotop. Om arten är spridd över ett större område avgränsar man och det blir en ny lokal efter ca 300 500 m beroende på biotop och avgränsningar i naturen (7).

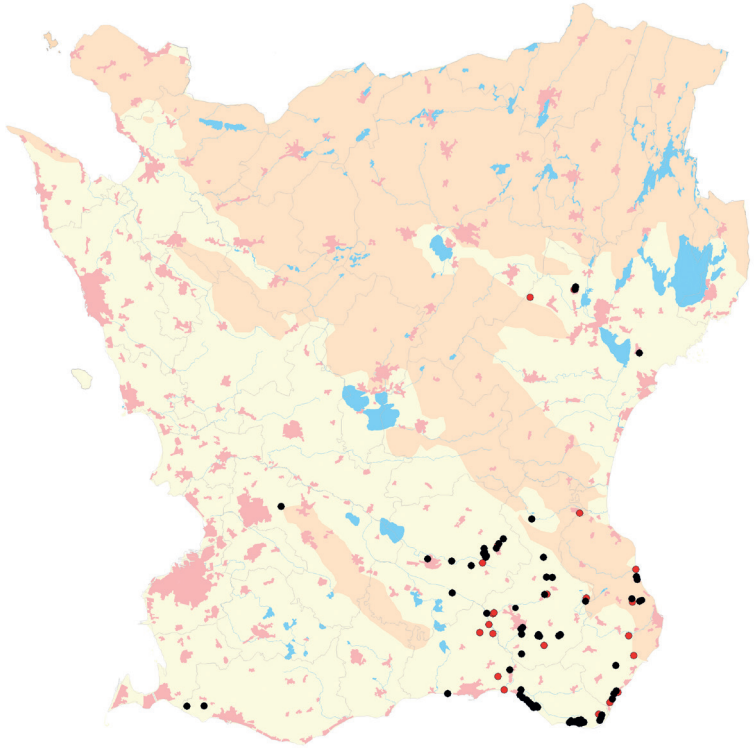
Inventeringen av samtliga lokaler för backsilja i landskapet tog två säsonger. Vi startade under 2014 och slutförde inventeringen 2015. Antal plantor räknades i görligaste mån. På de stora lokalerna, både till yta och antal, gjordes en grov uppskattning av antal plantor, då arten här växer inom ett stort område i starkt kuperad terrängen.

I eftersökningen av backsilja återfanns arten på 62 av de 84 lokalerna, dvs. 74 %. Dessutom hittades 10 nya lokaler. Totalt noterades 23 729 plantor på de 72 lokalerna. Karta 1.

Backsilja finns i 7 av Skånes 33 kommuner: Kristianstad, Lund, Simrishamn, Sjöbo, Tomelilla, Trelleborg och Ystad, vilket är samma kommuner som backsiljan hela tiden funnits i.

Ystad kommun

Den kommun som hyser flest både lokaler och antal plantor av backsilja är Ystad kommun. Det hittades nästan 16 000 ex. i kommunen fördelat på 21 lokaler, medan arten inte kunde återfinnas på 6 lokaler. Fem nya lokaler hittades.

Karta 1. Backsilja i Skåne efter 1989.
● – återfynd 2015–2016.
● – inte återfunnen 2015–2016

Tabell 1 De tio individrikaste lokalerna för backsilja i Skåne.

Lokal	ID	Kommun	Antal
Hammars backar, Kabusagården 1,3 km SO	M-Ysd-0196	Ystad	4 200 ex.
Löderups strandbad, 450 m NV	M-Ysd-0148	Ystad	4 200 ex.
Kabusa, 1,0 km SV	M-Ysd-0213	Ystad	3 600 ex.
Hammars backar, Blockdala 1,8 km SV	M-Ysd-0203	Ystad	3 500 ex.
Hammars backar, Blockdala 1,7 km SV	M-Ysd-0201	Ystad	3 100 ex.
Hammars backar, Kabusa gård 1,0 km SSV.	M-Ysd-0430	Ystad	2 900 ex.
Hammars backar, Blockdala 1,6 km SV	M-Ysd-0452	Ystad	2 200 ex.
Hammars backar, Blockdala 1,5 km SV	M-Ysd-0453	Ystad	1 900 ex.
Borrby strandbad, Hemvärnslokal 550 m VSV	M-Sim-0108	Simrishamn	1 900 ex.
Hammars backar, Kabusa gård 1,9 km SSV.	M-Ysd-0431	Ystad	1 500 ex.

Fig. 4. Backsilja, rosett. Foto: Åke Svensson.

Tomelilla kommun

I Tomelilla kommun, som har haft 23 lokaler, återfanns backsilja på 17 lokaler, men i endast 1 400 exemplar.

Sjöbo kommun

I Sjöbo kommun med 14 lokaler, återfanns backsilja på 12 lokaler, men med färre ex, totalt drygt 1 000 exemplar. Två nya lokaler tillkom också.

Simrishamn kommun

I denna kommun som tidigare haft backsilja på 12 lokaler kunde arten nu endast återfinnas på 6 lokaler. Dock hittades 3 400 exemplar på de återstående lokalerna. Här blev det tre nya lokaler.

Kristianstad kommun

I Kristianstad kommun, som har haft 5 lokaler, återfanns backsilja endast på 3 lokaler, med ett antal av endast 251 exemplar. Lokalerna var dessutom starkt hotade av igenväxning.

Trelleborg kommun

I Trelleborg med sina blott 2 lokaler hittades runt 500 exemplar.

Lund kommun

Lunds kommen har endast en lokal och här fanns endast ett blommande exemplar samt några vegetativa plantor.

Största lokalerna

De två största lokalerna för backsilja fanns på Hammars backar (Kabusagården, 1,3 km SO) samt i backarna innanför Löderups strandbad. Hela backarna var täckta av backsilja och 4 200 plantor kunde räknas in på varje lokal! En vacker och mycket glädjande syn. Ytterligare 3 lokaler i området Hammars backar hade över 3 000 ex. med backsilja. Tabell 1.

Nya lokaler

De nya lokalerna fördelade sig på fem lokaler i Ystad kommun, tre lokaler i Simrishamns

Fig. 4. Backsilja ur Oederi. G. S. et. al. 1761–1883 Flora Danica.

kommun samt två lokaler i Sjöbo kommun. Avseende lokalerna i Ystad är det troligen inte någon spridning av backsilja utan de nya lokalerna beror sannolikt på att man inte räknat eller definierat lokaler på likartat sätt tidigare.

Lokaler där backsilja inte återfunnits

Lokaler där backsilja inte kunde återfinnas var till största delen ohävdade lokaler eller lokaler som var alldeles för hårt betade. De flesta av dessa lokaler låg inåt landet.

Slutsatser

Om backarna utmed havet i söder och sydost får fortsatt att vara betade av lagom mängd nötboskap, men inte av får, så lär vi få njuta av böljande fält med backsilja även i fortsättningen. Men om betesdjuren minskar och markerna växer igen kommer arten inte att klara sig. Fårbete måste absolut undvikas om man ska bibehålla bestånden av backsilja.

På fyra av lokalerna i Kristianstad kommun, både de där arten hittades och där den inte gick att återfinna, håller områdena på att växa igen med meterhögt gräs. På den femte lokalen var det fårbete och inga plantor återfanns. Om man vill ha kvar backsilja i denna kommun måste åtgärder snarast sättas in.

I Lunds kommun, på växtplatsen i Kungsmarkens naturreservat, har backsilja minskat på tre år från 20 blommande plantor 2013 till endast en individ och några sterila småplantor 2016. Om ingen omedelbar insats görs här så kommer det att vara för sent.

Då livskraftiga bestånd i nuläget finns i södra Skåne bedöms situationen för backsilja relativt god för landskapet som helhet. En återinventering behövs genomföras senast 2025 för att se om statusen bibehålls för arten i Skåne.

På backarna i söder är sannolikt det största hotet om fårbetet ökar vilket vilket skulle vara förödande för arten. I detta område behövs tätare besök, minst vartannat år med riktad tillsyn.

På de lokaler som redan nu är i igenväxningsfasen måste man skyndsamt sätta in åtgärder, om backsiljan totala utbredningsområde ska bibehållas och inte krympa med ytterligare två kommuner.

Referenser

1. Weimarck, H. & Weimarck, G. 1985. *Atlas över Skånes flora*. Stockholm.
2. Tyler, T. m.fl. (red.), 2007. *Floran i Skåne. Arterna och dess utbredning*. Lund.
3. Waldenström, A. 2017. En inventering av backsilja Peucedanum oreoselinum på Öland 2017. *Krutbrännaren 26* (3): 81-88.
4. ArtDatabanken, SLU www.artdatabanken.se
5. Artportalen, SLU www.artportalen.se
6. Virtuella floran. http://linnaeus.nrm.se/flora/
7. Handledning för floraväktarverksamhet. http://svenskbotanik.se/floravaktarna/